

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 21.6.2001
KOM(2001) 295 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

**Toimintaohjelma sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamiseksi EY:n
kehitysyhteistyössä**

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

Toimintaohjelma sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamiseksi EY:n kehitysyhteistyössä

TIIVISTELMÄ

Sukupuolten tasa-arvo on ratkaisevan tärkeää kehitykselle yleensä, ja sukupuolen ja köyhyyden välinen yhteyden vuoksi sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen on kehitysyhteistyössä tärkeämpää kuin koskaan aikaisemmin. Tarkoituksena on sisällyttää tasa-arvoasiat toimintaperiaatteisiin ja suunnitteluun pitkällä aikavälillä. Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen yhteisön kehitysyhteistyössä on tärkeää kolmesta keskeisestä syystä:

- Suhteettoman suuri enemmistö maailman köyhistä on naisia, joilta saattaa puuttua tärkeiden taloudellisten ja yhteiskunnallisten resurssien hyödyntämismahdollisuuksien lisäksi yksilötason ihmisoikeudet.
- Sijoitukset naisten elinolosuhteiden parantamiseen (koulutukseen, terveydenhuoltoon sekä maanomistusoikeuksien ja työnteko-oikeuden takaamiseen) parantavat tuottavuutta, alentavat lasten ja naisten kuolleisuutta, vähentävät köyhyyttä ja turvaavat elintarvikkeiden saantia.
- Euroopan unioni on jo pitkään ollut sitoutunut sukupuolten tasa-arvon edistämiseen ja toiminut aktiivisesti kansainvälisissä konferensseissa, joissa puolustetaan naisten oikeuksia, varsinkin neljännessä naisten asemaa koskevassa maailmankonferenssissa Pekingissä vuonna 1995. Nyt on aika asettaa käytännön toimet etusijalle ja huolehtia sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisesta kehitysyhteistyön kaikilla tasoilla.

Euroopan yhteisöllä on useita toimintaperiaatteita, suuntaviivoja ja julistuksia, joissa vaaditaan yksiselitteisesti sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamista kehitysyhteistyössä. Nämä vahvistetaan yhteisön uusimmassa kehitysyhteistyöpolitiikassa (26.4.2000 KOM (2000) 212 lopullinen) ja EU:n kehitysmaiden kanssa tekemissä kumppanuussopimuksissa.

Toimintaohjelmassa käytetään hyväksi näitä aikaansaannoksia ja ehdotetaan konkreettisia toimia. Ehdotuksen mukaan sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisen olisi keskityttävä kolmelle pääakselille:

I. Sukupuolten aseman analysoiminen ja integraatio yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikassa määritellyillä ensisijaisilla aloilla:

1. Makrotalouspolitiikkojen, köyhyyden vähentämistä koskevien strategioiden sekä terveydenhuolto- ja koulutusohjelmien tukeminen
2. Elintarvikkeiden saannin turvaaminen ja maaseudun kestävä kehittäminen
3. Liikenne
4. Valmiuksien institutionaalinen kehittäminen, hyvä hallintotapa ja oikeusvaltio
5. Kauppa ja kehitys

6. Alueellinen yhdentyminen ja yhteistyö

Sukupuolten tasa-arvo on otettava huomioon kaikilla kuudella alueella.

Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamiseksi näillä kuudella alueella on ehdotettu seuraavia menetelmiä: komission nykyisten toimintaperiaatteiden ja suuntaviivojen tarkistaminen, jossa painotetaan analyysissä erityisesti sukupuolten tasa-arvolle herkkien indikaattoreiden ja sukupuolen mukaan luokiteltujen tietojen käyttöä, toimenpiteiden toteuttaminen ja arviointi sekä laadunvarmistuksen ja laatutuen keinojen kehittäminen.

II. Sukupuolten tasa-arvon tehostettu huomioon ottaminen alueellisissa ja maakohtaisissa hankkeissa ja ohjelmissa. Päävastuu tasa-arvon vahvistamisesta on kansallisilla hallituksilla, ja komission on tärkeää tukea kumppanuusmaiden hallitusten ja kansalaisjärjestöjen ensisijaisia tavoitteita ja aloitteita tasa-arvon huomioon ottamiseksi. Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisesta tehdään ehdotuksia toimintaperiaatteita käsittelevissä vuoropuheluissa, joita EY parhaillaan käy hallitusten ja kansalaisjärjestöjen kanssa, ja jäsenvaltioita ja kumppanuusmaita kannustetaan solmimaan kumppanuuksia tietojen yhteisen hyödyntämisen helpottamiseksi ja voimavarojen yhdistämiseksi muiden kansainvälisten kumppaneiden ja organisaatioiden kanssa. Sukupuolten tasa-arvoa koskevien seikkojen määrittämisen tärkeyttä painotetaan kaikissa ohjelmien laadinnan ja hankkeiden elinkaaren vaiheissa.

III. Sukupuolten tasa-arvon vähittäinen vahvistaminen tukee komission mahdollisuuksia toteuttaa tasa-arvoa tehokkaasti läpäisyperiaatteen mukaan. Parhaillaan määritetään menetelmiä tämän prosessin helpottamiseksi, esimerkiksi tasa-arvokoulutusta keskus- ja edustustotason koko henkilöstölle.

Toimintaohjelma on määrä toteuttaa viiden vuoden aikana (2001-2006). Ohjelman väli- ja loppuarvioinnissa tarkastellaan toimintaohjelman toteutumista kaikilla ehdotetuilla tasoilla.

Sitoutumalla vahvasti sukupuolten tasa-arvoon EY, kehitysmaat, jäsenvaltiot ja muut avunantajat osoittavat, että tasa-arvoa voidaan parantaa ottamalla se huomioon järjestelmällisesti ja yhtenäisesti.

SISÄLLYSLUETTELO

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE	
Toimintaohjelma sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamiseksi EY:n kehitysyhteistyössä	
TIIVISTELMÄ..... 2	
1.	JOHDANTO 5
2.	SUKUPUOLTEN TASA-ARVO KEHITTYVISSÄ MAISSA 5
3.	SUKUPUOLTEN TASA-ARVON TEHOKAS HUOMIOON OTTAMINEN EY:N KEHITYSYHTEISTYÖSSÄ..... 6
4.	EUROOPAN YHTEISÖN ERITYISROOLI SUKUPUOLTEN TASA-ARVON HUOMIOON OTTAMISESSA 7
4.1.	Maailmanlaajuinen ja alueellinen toimintaperiaatekehys..... 7
4.2.	EY:n toimintaperiaatteet, toimenpiteet ja toiminta 8
4.2.1	Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen EY:n kehitysyhteistyössä..... 8
5.	VÄHITTÄISEN MUUTOKSEN ALUEET JA TOIMET 10
5.1.	Puitteet ja tavoitteet..... 10
5.1.1.	Tasa-arvonäkökohtien tarkasteleminen ja sisällyttäminen EY:n kehitysyhteistyötoiminnan kuuteen painopistealueeseen 10
5.1.2.	Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen valtiollisella tai alueellisella tasolla suunnitelluissa hankkeissa tai ohjelmissa..... 13
5.1.3.	EY:n sisäiset tasa-arvopyrkimykset, -välineet ja -menetelmät 14
6.	TOTEUTUS..... 15
7.	LOPPUPÄÄTELMÄT 16
LIITE I Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisen käsite ja määritelmät..... 17	
LIITE II Sukupuolten tasa-arvoasiat kehittyvissä maissa 18	
LIITE III Esimerkkejä parhaista tasa-arvokäytänteistä ja kokemuksia EY:n kehitysyhteistyöstä 19	
LIITE IV Sukupuolten tasa-arvoa käsitteleviä EY:n asiakirjoja, ja asetuksia 21	
LIITE V Lyhenteet..... 22	
LIITE VI Ohjeellinen vuosiakataulu..... 24	

1. JOHDANTO

Euroopan yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikan¹ päätavoite on edistää kestävästä kehitystä ja vähentää siten köyhyyttä kehittyvissä maissa. Sukupuolten tasa-arvo on olennainen osa tätä tavoitetta. Toimenpiteillä pyritään järjestelmällisesti sisällyttämään naisten ja miesten asema, päätavoitteet ja tarpeet kaikkiin toimintaperiaatteisiin ja toimenpiteisiin sekä ottamaan samalla huomioon niiden vaikutus kummankin sukupuolen asemaan.

Kehittyvissä maissa sukupuolten tasa-arvokysymykset aiheuttavat edelleen suurta huolta. Huolimatta monista toimenpiteistä, joihin maailmanlaajuisella, alueellisella ja kansallisella tasolla on ryhdytty, sukupuolten tasa-arvoa on edelleen parannettava kiireellisesti kehitysmaissa. Naisten ja miesten tarpeiden tasapuolista käsittelyä on edistettävä tehokkaammin ja tuloksellisemmin.

Euroopan yhteisö (EY) on edistynyt sukupuolten eriarvoisuutta koskevien toimintaperiaatteiden kehittämisessä ja niiden noudattamisessa kehitysyhteistyössä, mutta onnistumisen varmistamiseksi on parhaat käytännöt ja kokemukset kanavoitava muihin täsmällisiin vahvistettuihin toimiin. EY joutuu monien muiden kehitysavun antajien tavoin toteamaan, että hyvät aikomukset sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi eivät ole toteutuneet käytännössä². EY:n on selvästikin asetettava konkreettiset toimet etusijalle ja sisällytettävä tasa-arvokysymykset kehitysyhteistyöhön kaikilla tasoilla.

Tässä tiedonannossa määritetään kolme tärkeää toiminta-aluetta. Tarkoituksena on varmistaa, että sukupuoliulottuvuus otetaan huomioon kaikissa EY:n kehitysyhteistyöaloitteissa. Tiedonannossa hahmotellaan lyhyesti sukupuolten tasa-arvon tehokkaamman toteuttamisen perusteet, yhteisön tähänastiset toimenpiteet sekä erityiset tukitoimet, joita kolmen kokonaistavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan lähimmän viisivuotiskauden aikana (2001-2006).

2. SUKUPUOLTEN TASA-ARVO KEHITTYVISSÄ MAISSA

Sukupuolten eriarvoisuus ja köyhyys ovat selvästi yhteydessä toisiinsa, mutta yhteydet ovat hyvin monitahoiset. Vuoden 1995 Inhimillisen kehityksen raportissa arvioidaan, että 1,5 miljardia ihmistä elää köyhyydessä ja että 70 prosenttia heistä on naisia. Näin suhteeton osuus aiheuttaa syrjäytymistä poliittisesta vallasta ja kehitysvoimavaroista.

Sukupuolten epätasa-arvon ja yleisen köyhyyden on osoitettu korreloivan keskenään kaikkialla. Maat, joissa tasa-arvotilanne on pahin (esimerkiksi Sierra Leone, Niger, Burkina Faso tai Mali), ovat myös köyhimpiä. Toisaalta maissa, joissa tasa-arvo on toteutunut hyvin (esimerkiksi Costa Rica, Singapore sekä Trinidad ja Tobago), on köyhyyttä suhteellisesti vähemmän.

Kehitysmaissa, joissa sovelletaan sukupuolten tasa-arvon huomioon ottavia toimintaperiaatteita ja käytänteitä, ovat asiat paremmin terveydenhuollon, lukutaidon, talouselämän tuotannon ja yhteisen päätöksenteon osalta. Näillä aloilla on paljon käyttämättömiä mahdollisuuksia. UNICEFin vuonna 1998 tekemä tutkimus keskittyy kymmeneen ”tehokkaasti toimivaan” kehittyvään maahan, joissa on poikkeuksellisen korkeat

¹ KOM 2000 (212) lopullinen, 26.4.2000.

² Development in Practice, Vol.7, no 2, 1997.

lukutaito- ja koulunkäyntiluvut. Esimerkiksi Sri Lankassa ja Intian Keralan osavaltiossa käy hämmästyttävän suuri osa lapsista ensi ja toisen asteen koulua. Tämä on erityisen merkittävää, kun otetaan huomioon, että eteläisen Aasian koulutustilastot ovat varsinkin naisten osalta huonot. Sri Lankassa ja Keralassa naisilla oli suhteellisen suuri itsemääräämisoikeus ja sukupuolten tasa-arvo oli toteutunut hyvin.³

Keniassa osoitettiin, että kun naiset saivat samantasoisien koulutuksen ja saman osuuden maatalouden panostuksista kuin miehet, heidän tuottoensa nousi peräti 22 prosenttia. Saharan eteläpuolisissa Afrikan maissa, joissa tytöille ei ole tarjottu koulutusta, on talouskasvu supistunut 0,7 prosenttia vuodessa 30 viime vuoden ajan.

Myös naisten koulutuksen, tulotason sekä lasten synnyttämisen ja kasvattamisen välillä on osoitettu selvä yhteys. Niinpä maissa, joissa naisilla on paremmat koulutusmahdollisuudet ja he ovat taloudellisesti itsenäisempiä, lapset saavat parempaa ravintoa ja heidän fyysinen kehitystasonsa on parempi. Naisten itsenäisyyden rajoittaminen johtaa vastaavasti korkeaan lapsikuolleisuuteen. Liitteen II luvut valottavat muita kehittyvien maiden tasa-arvoasioita.

Niissä Euroopan maissa, joissa elintaso on korkeampi ja joissa panostetaan enemmän yhteiskunnan kehittämiseen, sukupuolten tasa-arvon puolestapuhujat voivat keskittyä muihin monitahoisiin aiheisiin (poliittiseen edustukseen, tasa-arvon institutionaaliseen huomioon ottamiseen, kiintiöiden soveltamiseen). Äärimmäisen köyhyyden vuoksi kehitysmaissa on kuitenkin yhä keskitetty peruskysymyksiin eli tasa-arvon toteuttamiseen tärkeiden voimavarojen ja oikeuksien käytössä. Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamista kehitysmaissa on tehostettava ja pahimmat tasa-arvon puutteet on korjattava kiireesti.

3. SUKUPUOLTEN TASA-ARVON TEHOKAS HUOMIOON OTTAMINEN EY:N KEHITYSYHTEISTYÖSSÄ

Aikaisemmat kehitysohjelmat pyrkivät keskittymään yksinomaan naisiin, eikä niiden avulla ole onnistuttu erityisesti kehittämään naisten asemaa yhteiskunnassa, parantamaan naisten toimeentuloa eikä lisäämään tasa-arvoa. Kansainvälisen kehitysyhteistyökeskustelun siirtyminen naisten roolista (Women in Development, WID) sukupuolen huomioon ottamiseen (Gender and Development, GAD) on vaikuttanut ratkaisevasti kehityksen tukitoimien suunnitteluun, toteutukseen ja valvontaan (katso osa 4.1).

Nykyään tunnustetaan, että sekä miesten että naisten asemaa on analysoitava erikseen ja että molempien on osallistuttava yhtäläisesti tavoitteiden asettamiseen ja strategioiden ja suunnitelmien laatimiseen, jotta kehitystavoitteissa otetaan huomioon sukupuolten tasa-arvo. Näin molempien sukupuolten ensisijaiset tavoitteet ja tarpeet voidaan ottaa huomioon ja saada aikaan tehokkaampaa, pitkäaikaisempaa ja kestävämpää tasapuolista kehitysyhteistyötä, joka vaikuttaa konkreettisesti myös köyhyyden vähentämiseen.

Sukupuolten tasa-arvon järjestelmällinen sisällyttäminen instituutioon tai yhteisöön kaikilta osin on pitkä ja vaivalloinen prosessi. Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamiseen ei ole olemassa yleispätevää ohjetta, joka soveltuisi kaikkiin tilanteisiin, vaan kukin tilanne vaatii oman suunnitelman. Tasa-arvon saavuttaminen on hidaskäyttöinen ja vähittäinen prosessi.

Kehitysyhteistyössä sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen tapahtuu kahdella toisiaan tukevalla tavalla:

³ Education for all: Policy Lessons from High-Achieving Countries, S. Mehrotra, UNICEF Working Paper EPP EVL-98-05, UNICEF, 1998.

1. Tukemalla erityishankkeita, joilla pyritään suoraan parantamaan naisten asemaa (koulutuksen, tulonsaannin, poliittisen vaikutusvallan, laillisten oikeuksien jne. osalta). Menetelmä on käyttökelpoinen, kun halutaan kiinnittää huomiota vallitsevaan eriarvoisuuteen ja naisten voimavaroihin ja sitä kautta korjata syrjiviä käytäntöjä ja oikaista stereotyyppioita.
2. Sisällyttämällä tasa-arvonäkökohdat kumppaneiden kanssa käytävien neuvottelujen kautta kehitysyhteistyön toimintaperiaatteisiin ja -strategioihin hankkeiden ja ohjelmien kaikissa vaiheissa: valmistelussa, toimeenpanossa, seurannassa ja arvioinnissa.

Tämä toimintaohjelma käsittelee jälkimmäistä tapaa ja määrittää ne toimet ja välineet, joiden avulla sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen saadaan täysimittaisesti sisällytetyksi EY:n kehitysyhteistyöhön.

4. EUROOPAN YHTEISÖN ERITYISROOLI SUKUPUOLTEN TASA-ARVON HUOMIOON OTTAMISESSA

Euroopan unioni on tärkeimpiä toimijoita kansainvälisessä yhteistyössä ja kehitysavussa. Euroopan yhteisö (EY) ja sen jäsenvaltiot antavat yhteensä noin 55 prosenttia kaikesta virallisesta kansainvälisestä kehitysavusta ja yli kaksi kolmasosaa hätäavusta.

Komission ja Euroopan sijoituspankin hoitama osuus Euroopan antamasta avusta on vähitellen kasvanut kolmenkymmenen vuoden takaisesta seitsemästä prosentista vuoden 2000 seitsemäntoista prosenttiin. Euroopan yhteisön poliittinen ja taloudellinen vastuu kattaa nyt yli kymmenen prosenttia koko virallisesta maailmanlaajuisesta kehitysavusta, kun sen osuus vuonna 1985 oli viisi prosenttia. EY on myös suurin humanitaarisen avun antaja.⁴

Osallistuessaan sukupuolten tasa-arvon edistämiseen kehitysyhteistyön tukitoimien avulla Euroopan komissio ja jäsenvaltiot noudattavat konkreettisia jäljempänä esitettyjä maailmanlaajuisia alueellisia ja kansallisia sitoumuksia ja päätöksiä.

Komissio ja jäsenvaltiot eivät kuitenkaan ole vielä täysipainoisesti mitanneet, millaisia tuloksia toimintaperiaatteiden muuntaminen käytännön toiminnaksi on tuottanut. Tämän toimintaohjelman puitteissa pyritään edelleen kehittämään tilastoja ja muuta tietoa EY:n kehitysyhteistyöhön sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi käyttämistä todellisista summista. OECD:n kehitysapukomiteassa ja muilla vastaavilla foorumeilla jatketaan edelleen panostusta, tuloksia ja tuloksellisuutta kuvaavien indikaattoreiden tutkimista.

4.1. Maailmanlaajuinen ja alueellinen toimintaperiaatekehys

Tärkeistä sukupuolten tasa-arvoa koskevista tavoitteista sovittiin seuraavissa kansainvälisissä tapahtumissa: Kansainvälinen väestö- ja kehityskonferenssi (ICPD) Kairossa vuonna 1994, Kööpenhaminan sosiaalisen kehityksen huippukokous (WSSD) vuonna 1995 ja neljäs naisten asemaa koskeva maailmankonferenssi (FWCW) Pekingissä vuonna 1995.

Pekingin konferenssi oli urauurtava, sillä se siirsi keskustelun painopisteen naisista kehityksen osatekijöinä (Women in Development, WID) sosiaaliseen sukupuoleen ja kehitykseen (Gender and Development, GAD). Toimintaohjelman ja Pekingin julistuksen

⁴ KOM (2000) 212 lopullinen, 26.4.2000.

periaatteissa ei enää käsitellä naisasiaa erillisenä asiana, vaan käydään monitahoisempaa keskustelua, jonka mukaan sukupuolten eriarvoisuuden perimmäisiin syihin päästään käsiksi vain, jos sekä naiset että miehet osallistuvat prosessiin. Nämä periaatteet vahvistettiin uudelleen YK:n yleiskokouksen naisten asemaa käsittelevän kesäkuussa 2000 pidetyn erityisistunnon lopullisissa tuloksissa (Katsaus Peking +5-toimintaohjelman täytäntöönpanoon).

Vuonna 1996 OECD:n kehitysapukomitea (DAC) määritteli kvantitatiiviset tavoitteet köyhyyden poistamiseksi, muun muassa naisten ja miesten aseman välisten erojen supistamiseksi⁵. Kansainvälisiin kehitystavoitteisiin sisältyy sukupuolten tasa-arvo, jonka tavoitteena on naisten riippumattomuuden edistäminen ja sukupuolten välisten tasa-arvoerojen poistaminen ensimmäisen ja toisen asteen koulutuksesta vuoteen 2005 mennessä.

4.2. EY:n toimintaperiaatteet, toimenpiteet ja toiminta

Amsterdamin sopimuksessa (1998, 3 kohdan 2 alakohta) naisten ja miesten tasa-arvo on yksiselitteisesti sisällytetty Euroopan unionin tavoitteisiin, ja sopimuksessa mainitaan erityisesti, että tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan konkreettisia toimia.

Euroopan unionin perusoikeuskirja⁶ sisältää periaatteen, jonka mukaan sukupuolten on ulotettava tasa-arvo kaikille aloille, sekä määräyksiä, joiden tavoitteena on edistää naisten ja miesten tasa-arvoa.

Euroopan yhteisö on sopinut kehitysyhteistyön osalta laajoista periaatepuitteista, jotka esitetään seuraavissa keskeisissä asiakirjoissa: tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille sukupuolten tasa-arvoa koskevien kysymysten sisällyttämisestä kehitysyhteistyöhön 18. syyskuuta 1995 — KOM (95) 423 lopullinen; neuvoston päätöslauselma 20. joulukuuta 1995 tasa-arvokysymysten sisällyttämisestä kehitysyhteistyöhön; ja neuvoston 22 joulukuussa 1998 antama asetus n:o 2836/98 sukupuolten tasa-arvon sisällyttämisestä kehitysyhteistyöhön. Viimeksi mainitun asetuksen puitteissa komissio on sitoutunut toimittamaan säännöllisesti arvion sukupuolten tasa-arvoa kehitysyhteistyössä koskevista taloudellisista toimista.

Yhteisön sukupuolten tasa-arvoa koskeva puitestrategia (2001-2005)⁷ antaa toimintapuitteet, joiden mukaan yhteisön kaikkien toimien pitää osaltaan pyrkiä poistamaan naisten ja miesten välisten tasa-arvoerojen ja edistämään tasa-arvoa. Komission kaikkien yksiköiden on tarkistettava toimintaperiaatteitaan (sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamiseksi) ja/tai ryhdyttävä konkreettisiin naisia koskeviin toimiin (erityistoimiin). Tätä tarkoitusta varten on vahvistettu työllisyyden ja sosiaaliasioiden pääosaston johtamaa sukupuolten tasa-arvoa käsittelevää yksiköidenvälistä ryhmää. Yhteisön puiteohjelman perusteella eri yksiköt laativat vuosittaisen työohjelman. Tietoja käytetään seurantaan ja yhteisön puiteohjelmassa vaadittuun vuosikertomukseen.

4.2.1 Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen EY:n kehitysyhteistyössä

Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen on nyt johtajatuksena EY:n kehitysyhteistyöpolitiikassa, jossa sanotaan, että tasa-arvokysymykset on otettava kautta

⁵ Shaping the 21st Century: the contribution of Development Co-operation, may 1996.

⁶ Euroopan neuvoston, parlamentin ja komission puheenjohtajien Eurooppa-neuvoston kokouksen alussa Nizzassa 7. joulukuuta 2000 vahvistama, EYVL^o C 364 18.12.2000, s. 1.

⁷ KOM (2000) 335 lopullinen, kesäkuu 2000.

linjan huomioon kaikkien kehitysyhteistyöaloitteiden suunnittelussa.⁸ Kehitysyhteistyöstä määrävissä pääasetuksissa ja -sopimuksissa (MEDA-asetus 2000, ALA-asetus 1992, Cotonoun AKT-EU-kumppanuussopimus 2000) otetaan huomioon sukupuolten tasa-arvo. Cotonoun sopimuksen 31 kohta vaatii yksiselitteisesti käytännön toimia ja tasa-arvon sisällyttämistä kaikkiin kehitysyhteistyön aloihin, myös makrotalouspolitiikkaan, -strategioihin ja -toimenpiteisiin. Joihinkin alakohdaisiin toimiin on jo ryhdytty tasa-arvon ottamiseksi huomioon kehitysyhteistyössä. Esimerkiksi kasvatuksen ja koulutuksen alalla tulevan vuoden tavoitteisiin sisältyy toiminta sukupuolten välisen tasapainon saavuttamiseksi kansalaisyhteiskunnassa ja perinteisen sukupuolisyrjinnän poistaminen koulutuksesta.

ECHO (Euroopan komission humanitaarisen avun toimisto) jatkaa vuonna 2001 sukupuoleen aseellisissa selkkauksissa kohdistuvia ihmisoikeusrikkomuksia koskevaa kampanjointia ja tiedottamista sekä naisten erityistarpeisiin kohdennetun humanitaarisen avun rahoittamista. Köyhyyttä ja ympäristöä koskeva YK:n kehitysohjelman (UNPD) kanssa yhteistyössä laadittu aloite vuodelta 1998 ottaa kauttaaltaan huomioon sukupuolten tasa-arvon sillä perusteella, että maa-omistusoikeuden takaaminen naisille vaikuttaa väistämättä myönteisesti ympäristönsuojeluun. Liite III antaa lisäesimerkkejä parhaista sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamiseksi toteutetuista käytännöistä EY:n kehitysyhteistyössä.

EY:llä on arvokkaita institutionaalisia saavutuksia sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamiseksi kehitysyhteistyössä, muun muassa hyvin harkittu toteutusstrategia ja hyvin alkanut tasa-arvon sisällyttäminen yleisiin toimintaperiaatteisiin ja -menettelytapoihin, kuten projektinjohtoon ja koulutukseen – sekä kokeilumaissa ja -alueilla että hankkeissa ja ohjelmissa. Tapauksesta riippuen EY on antanut apua ja tukea valistukseen, sosiologiseen tutkimukseen, sosiaalisen sukupuolen huomioonottaminen lähtökohtien määrittelemiseen sekä koulutusohjelmien järjestämiseen sukupuoliulottuvuuden tiedostamiseen ja valmiuksien kehittämisen aloilla. Kumppanuusmaat ovat saaneet neuvoja voidakseen arvioida sukupuolten tasa-arvoa koskevat tarpeensa ja kehittää strategioita tasa-arvoagendojen toteuttamiseksi.

Sukupuolten tasa-arvokysymyksiä käsittelevän EU:n jäsenvaltioiden asiantuntijaryhmän nimenomaisena tarkoituksena on keskustella yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikan tasa-arvonäkökohdista. Ryhmä koostuu komission virkailijoista ja jäsenvaltioiden hallitusten edustajista ja kokoontuu vuosittain. Yksi kohdealueista on tulosindikaattoreiden kehittäminen ja käyttö.

Yhteisö on aikaisemmin käyttänyt Euroopan kehitysrahaston (EKR) ja budjetin varoja (maaohjelmat, alueohjelmat, budjetin erityiskohdat) naisiin kohdistuviin kehitysyhteistyöhankkeisiin ja -ohjelmiin. Esimerkiksi vuoden 1994 Kansainvälisen väestö- ja kehityskonferenssin jälkeen komissio luovutti yli 780 miljoonaa euroa Kairon toimintaohjelman mukaisiin toimiin. Yhteisö keskittyy parhaillaan kuuteen lisääntymiserveyttä koskevaan alueeseen, joista yksi on sukupuoleen perustuvan väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön torjuminen.⁹

Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisessa komissiolla on vain yksi erityisväline, jolla on selvästi katalyyttinen tehtävä. Budjetin erityiskohtaa B7-6220 (“sukupuolten tasa-arvon sisällyttäminen kehitysyhteistyöhön”) on käytetty antamaan teknistä tukea sukupuolten tasa-arvon ottamiseksi paremmin huomioon yhteisön kehitysyhteistyössä. Vuodesta 1998 lähtien

⁸ KOM (2000) 212 lopullinen, 26.4.2000.

⁹ Muut alueet ovat perhesuunnittelupalvelujen saatavuus, raskaus ja synnytys, nuorten sukupuoli- ja lisääntymiserveys, hiv/aidsin ja sukupuolitautien vaikutusten rajoittaminen, järjestökumppanuusien luominen.

tältä budjettimomentilta on käytetty 10,2 miljoonaa euroa. Vuoden 2001 budjetti on 2,02 miljoonaa euroa. Budjettikohdan laillisena perustana on asetus, jonka voimassaolo lakkaa vuoden 2003 lopussa. Sukupuolten tasa-arvoon liittyvien taloudellisten tukitoimien kokonaisarviointi alkaa vuonna 2002, jotta tätä budjettikohtaa varten voidaan ehdottaa uutta asetusta.

Komission yksiköiden on jatkettava ponnistuksia, joilla hyvä politiikka muunnetaan tehokkaaksi käytännöksi. Tämä toimintaohjelma tarjoaa oman etenemistavan.

5. VÄHITTÄISEN MUUTOKSEN ALUEET JA TOIMET

5.1. Puitteet ja tavoitteet

Sukupuolten tasa-arvon ottamiseksi huomioon institutionaalisesti EY:n kehitysyhteistyössä on pyrittävä seuraaviin kolmeen tavoitteeseen:

1. Sukupuolten tasa-arvokysymyksen analysoiminen ja sisällyttäminen EY:n kehitysyhteistyön kuuteen ensisijaiseen alueeseen;
2. Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen maakohtaisissa ja alueellisissa hankkeissa ja suunnitelmissa;
3. Tasa-arvon vahvistaminen EY:n sisäisissä toiminnoissa.

Yllä määritellyt tavoitteet ovat hyvin täsmälliset ja rakentuvat laajoille periaatepuitteille, joissa peruseriaatteet on määritelty ja sovittu (katso kohta 4). Varsinkin EY:n sisäisen tasa-arvon vahvistamisen tavoite voidaan nähdä pikemminkin kanavana tai menetelmänä kuin erillisenä tavoitteena. Kuten aikaisemmista kokemuksista on opittu, laajoja periaatekokonaisuuksia ei voi täysipainoisesti muuntaa hyviksi käytänteiksi sisäisiä valmiuksia vahvistamatta Siksi komissio haluaa keskittyä selkeisiin tavoitteisiin sisäisessä toiminnassaan institutionaalisen tasa-arvon vahvistamiseksi.

5.1.1. Tasa-arvonäkökohtien tarkasteleminen ja sisällyttäminen EY:n kehitysyhteistyötoiminnan kuuteen painopistealueeseen

Euroopan yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikassa¹⁰ on kuusi seuraavassa esitettävää painopistealuetta, joihin yhteisön kehitysyhteistyötoiminta keskittyy. Niiden esitysjärjestys kuvastaa tämän toimintaohjelman eri alojen tärkeysjärjestystä miesten ja naisten tasa-arvon huomioon ottamisen kannalta (kohdistaminen, vaikutus ja ajoitus). Koska miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien huomioon ottamisessa eniten edistystä on tapahtunut yhteiskunnallisessa kehityksessä, elintarvikkeiden saannin turvaamisessa ja maaseudun kehittämisessä, näihin aloihin keskitytään myös jatkossa, jotta kehitys ei hidastuisi. Koska liikenne on useissa maakohtaisissa ohjelmissa keskeinen alue, sitäkin on tutkittava lähemmin. **Jokaisen alueen osalta esitetään yleiskatsaus sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisesta. Tämän jälkeen esitetään viisi erityistoimenpidettä, joihin kaikilla kuudella alueella on ryhdyttävä.**

¹⁰ KOM (2000) 212 lopullinen, 26.4.2000.

1. *Makrotaloutta koskevien toimintaperiaatteiden, köyhyyden vähentämiseen tähtäävien strategioiden ja terveydenhuoltoon ja koulutukseen liittyvien sosiaalialan ohjelmien tukeminen:* Talouskasvulla on selvästi vahva kytkös panostukseen, joka tähtää köyhyyden poistamiseen. Tämä liittyy väistämättä tasa-arvonäkökohtiin, sillä suurin osa köyhistä naisista joutuu kärsimään kaksin verroin, ensinnäkin sukupuolensa ja toiseksi syrjäytyneen yhteiskunnallisen asemansa vuoksi. Rakennesopeutusohjelmilla (SAP) oli tunnetusti haitallinen vaikutus naisten asemaan 1980-luvulla, sillä niiden puitteissa pienennettiin usein valtion sosiaali-, terveydenhuolto- ja koulutusbudjetteja ("Engendering Adjustment for the 1990s¹¹"). Tulevaisuudessa on arvioitava tasa-arvotutkimuksilla, edistetäänkö köyhyyden vähentämistä ja toimeentulon turvaamista makrotaloudellisin keinoin (mm. valtioiden talousarvioiden painopisteet ja verotus) ja/vai tuetaanko perusterveydenhuoltoa, koulutusta, kansanterveyttä, hygieniaa ja puhtaan veden ja polttoaineen saantia. Näillä kaikilla on suora vaikutus naisten tekemään palkattomaan työhön ja siten heidän mahdollisuuksiinsa ansaita toimeentulonsa ja toimia yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä.

Koulutuksen alalla sukupuolten välinen eriarvoisuus on huomattava, tyttöjä syrjitään usein ensi asteen koulutuksessa ja heidän työllistymismahdollisuudet ovat koulun päätyttyä heikommalla. Naiset ovat yleensäkin aliedustettuina ministeriöiden ja oppilaitosten päätöksentekoeleimissä. Lisäksi kehitystä hidastavat kulttuuriset tekijät (koulutusta annetaan mieluummin pojille kuin tytöille), puutteelliset opetustilat ja –välineet sekä huono oppimateriaali. Kehitysyhteistyöllä voi olla keskeinen rooli naisten aseman parantamisessa, parempien opetustilojen ja –välineiden sekä oppimateriaalin hankkimisessa sekä tyttöjen aseman arvioinnissa tarvittavien analyysi- ja tilastovälineiden laatimisessa. EY on koulutus- ja kehitysyhteistyöpolitiikassaan korostanut voimakkaasti varsinkin tytöille annettavaa ensi asteen koulutusta.

Terveydenhuollossa tärkeimmät kohteet terveydenhuoltojärjestelmien vahvistamisen jälkeen ovat lisääntymisterveys ja merkittävät tartuntataudit kuten hiv/aids, malaria ja tuberkuloosi. Varsinkin hiv/aids ei tunnetusti ole pelkästään erillinen terveydenhuollon ongelma vaan vaikuttaa myös muilla alueilla. Hiv:n yleisyys maaseudulla lisää sellaisten talouksien määrää, joissa perheen pää ja tärkein toimeentulon hankkija on nainen. Perheenäidin sairauden pahentuminen tai kuolema vaarantaa väistämättä perheen muiden jäsenten selviytymisen.

2. *Elintarvikkeiden saannin turvaaminen ja maaseudun kestävä kehittäminen:* Vaikka naisten osuus on maataloustuotannossa vallitseva, heillä ei vielä ole yhtäläisiä mahdollisuuksia viljelysmaiden hallintaan eikä turvattua maanomistusoikeutta. Naisille ruoan viljelyyn annetut pellot ovat usein pienempiä, syrjäisempiä ja karumpia, jolloin sato jää pieneksi ja viljelymenetelmät ovat tehottomia. Sitovien maanomistusoikeuksien puuttuminen merkitsee naisille epävarmaa toimeentuloa ja estää heitä saamasta tärkeitä maatalouspalveluja ja –INPUTS, jotka olisivat toimeentulon ja kaupallinen elintarviketuotannon kehittämisen kannalta välttämättömiä. Komission kehitysyhteistyöpolitiikassa on varta vasten vaadittu monialaista lähestymistapaa tällä alueella, jossa sukupuolella on keskeinen merkitys.

¹¹ Report of the Commonwealth Expert Group on women and Structural Adjustment, 1991

3. *Liikenne:* Vaikka liikennepolitiikka on näennäisesti neutraalia sukupuolten tasa-arvon osalta, se heijastaa usein yhteiskunnassa vallitsevaa sukupuolten eriarvoisuutta esimerkiksi siten, ettei se ota huomioon sukupuolten erilaista liikkumavapautta. Ellei tähän seikkaan kiinnitetä huomiota, naisten liikkuminen vaikeutuu ja heidän mahdollisuutensa sosiaalipalveluiden käyttöön huononevat.
4. *Institutionaalinen kehitys, hyvä hallintotapa ja oikeusvaltio:* Naisten vaikutusvalta poliittisessa ja taloudellisessa päätöksenteossa jää usein vähäiseksi sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Tämä johtaa politiikkaan, jossa tasa-arvokysymyksiä ei toeta lainkaan huomioon ja joka estää naisia toimimasta aktiivisesti, ja vahvistaa yhteiskunnassa ennestään vallitsevia eriarvoisia voimasuhteita. Kehitysmaiden olisi tärkeää ottaa käyttöön ja/tai uudistaa ja toteuttaa tehokkaasti kattavat lainsäädännölliset puitteet, joilla vahvistetaan sukupuolten tasa-arvo ja annetaan etusija naisten ja miesten yhtäläisille oikeuksille ja tasapuolisuuden periaatteelle. Sukupuolten tasa-arvon sisällyttäminen lainsäädäntöön on olennainen askel luotaessa tai lujitettaessa valtiota, joka kunnioittaa ja ylläpitää yhtäläisten oikeuksien, demokratian ja hyvän hallintotavan periaatteita.

Naisten itsenäisyyden ja riippumattomuuden kehittäminen ja heidän poliittisen asemansa parantaminen ovat olennaisen tärkeitä hyvän hallintotavan ja oikeusvaltion toteuttamisessa. Useimmilla hallinnon tasoilla naiset ovat yleensä aliedustettuja eivätkä saa poliittista valtaa lainsäädäntöelimissä. Naisten aliedustus on otettava esille demokratiaa rakennettaessa ja kehitysmaiden institutionaalisina valmiuksia parannettaessa.

5. *Kauppa ja kehitys:* Globalisaation sosiaalisiin vaikutuksiin liittyvällä tasa-arvotutkimuksella on tärkeä merkitys, kun pyritään varmistamaan, että kauppa ja sijoitustoiminta tukevat sukupuolten tasa-arvoa. Kaupan laajenemisen edut ovat olleet naisten ja miesten kannalta erilaiset, mikä heijastaa paljolti kunkin valtion yhteiskunnallisia rakenteita. EY aikoo tukea kehitysmaiden kauppapoliittisia uudistuksia, joihin sisältyy strategioita kaupan ja sijoituspolitiikan kestävyysvarmistamiseksi talouden, yhteiskunnan ja ympäristön kannalta. Valmistellessaan Qatarissa marraskuussa 2001 pidettävää WTO:n neuvottelukierrosta EY pyrkii edistämään kansainvälistä keskustelua ja kaupan ja yhteiskunnallisen kehityksen kannustimia lisätäkseen ymmärtämystä ja varmistamaan myönteisen vuorovaikutuksen. Esimerkiksi AKT-maiden ja EU:n kumppanuussopimukseen liittyvissä tulevista kauppaneuvotteluissa otetaan huomioon AKT-maita koskevien kauppatoimien yhteiskunnallis-taloudellinen vaikutus, johon myös tasa-arvonäkökohdat sisältyvät.
6. *Alueellinen integraatio ja yhteistyö:* alueellinen integraatio ja yhteistyö edistävät osaltaan kehitysmaiden osallistumista maailmantalouteen ja ovat ratkaisevassa asemassa rauhan lujittamisessa ja konfliktien ehkäisyssä. Vain niiden avulla osanottajamaat voivat kohdata useampia valtioita koskettavat haasteet, varsinkin ympäristön ja luonnonvarojen käyttöön ja hallintaan liittyvät haasteet, jotka vaikuttavat suoraan miesten ja naisten toimeentuloon yli rajojen ulottuvilla aloilla. Näiden alojen toimenpiteiden myönteinen vaikutus ilmenee institutionaalisina ja valmistavina pyrkimyksinä ja liittyy konfliktien torjuntaan ja ratkaisemiseen. Tasa-arvonäkökulma sisältyy kaikkiin näihin alueisiin.

Komissio määrittää tukitoimien tärkeysjärjestyksen erityistarpeiden, parhaiden käytänteiden ja kokemuksen perusteella, ja ryhtyy samalla seuraaviin toimiin kaikilla kuudella painopistealueella:

- komissio analysoi ja tutkii toiminnan suuntaviivoja EY:n painopistealueilla naisten ja miesten aseman mukaan;
- komissio vahvistaa alakohtaisiin toimintaperiaatteisiin ja strategioihin sovellettavien, tasa-arvonäkökohdat huomioon ottavien tulosindikaattoreiden käyttöä, ja indikaattoreita käytetään myös alan erityisten kehitysyhteistyöhankkeiden ja -ohjelmien määrittämisessä, toteutuksessa ja seurannassa;
- komissio vahvistaa edustustotason valmiuksia valtioiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa käytäviin alakohtaisiin toimintaperiaatekeskusteluihin, jotta tasa-arvonäkökohdat ja naiset pääsisivät paremmin esiin;
- komissio vahvistaa tasa-arvonäkökohdat huomioon ottavien alakohtaisten toimintaperiaatteiden asianmukaisen laadunvarmistuksen menetelmiä. Yksiköiden välinen laatutukiryhmä, joka käsittelee kaikki maakohtaiset strategia-asiakirjat ennen niiden hyväksymistä, arvioi tasa-arvonäkökohdat järjestelmällisesti.

5.1.2. Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen valtiollisella tai alueellisella tasolla suunnitelluissa hankkeissa tai ohjelmissa

Vastuu ensisijaisten kohteiden määrittämisestä ja sovittujen tasa-arvoperiaatteiden toteutuksesta on viime kädessä kehitysmailla. EY on voimakkaasti sitoutunut tukemaan kumppanuusmaita, hallituksia, kansalaisyhteiskuntaa ja yksityistä sektoria näiden nopeuttaessa sovittujen kehityseriaatteiden toteuttamista. Lisäksi EY on sitoutunut sisällyttämään sukupuolten tasa-arvoa koskevat tavoitteet kehitysyhteistyöpolitiikkaansa, -ohjelmiinsa ja -hankkeisiinsa. Näiden prosessien vahvistamiseksi on määritetty erityistoimia.

Kansallinen ja alueellinen taso:

- Tasa-arvonäkökohdat otetaan huomioon kehitysyhteistyön nykyisten ja tulevien ohjelmien suuntaviivoissa;
- Edustustoille ja kumppanuusmaille annetaan tasa-arvonäkökohdat huomioon ottavat ohjelmasuuntaviivat, ja niitä kannustetaan ottamaan miesten ja naisten yhtäläiset mahdollisuudet huomioon köyhyyden vähentämiseen tähtäävien ja maakohtaisten strategia-asiakirjojen sekä vuosittaisten täytäntöönpanokertomusten laatimis- ja uudelleenarviointivaiheissa;
- Komission henkilöstön toimintamahdollisuuksia vahvistetaan edustustoissa. Komission henkilöstö toimii muutosvoimana ja tukee miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien huomioon ottamista kansallisella tai alueellisella tasolla ja avustaa tapauskohtaisesti maakohtaisten strategioiden laatimisessa ja soveltamisessa;
- Kansallisten ministeriöiden tasa-arvotehtävissä toimivien tasa-arvoasiantuntijoiden toimintamahdollisuuksia vahvistetaan ja prosessi liitetään komission virkailijoiden toimintamahdollisuuksien sisäiseen vahvistamiseen (ks. 5.1.3.);

- Maakohtaista teknistä apua vahvistetaan parantamalla osallistuvaa ja toimintapohjaista tutkimusta sekä tiedonkehittämistä, tietotukea ja taitojen kehittämistä. Asiantuntijoilta ja tutkijoilta odotetaan arvokasta panosta toimintaperiaatteita koskevaan keskusteluun ja niiden toteuttamiseen;
- Komissio puolustaa voimakkaasti tasa-arvotavoitteiden saavuttamiseen tähtäävää kenttätason yhteistyötä ja koordinoitua muissa avunantajamaissa ja –organisaatioissa, kuten esimerkiksi jäsenvaltioissa, YK:n virastoissa, Maailmanpankissa ja USAIDissa. Tätä varten toimitaan aktiivisesti avunantajien maakohtaisissa tasa-arvoasioiden koordinoitiryhmissä tai pyritään luomaan koordinoituelin, ellei sellaista ole.

Hanke- ja ohjelmatoimet:

- Pekingin toimintaohjelma sisältää metodologisen perusvaatimuksen, jonka mukaan naisten ja miesten asemaa on tutkittava hanke- ja ohjelmatoimilla kaikissa kehitystyön tukitoimissa (hanketta edeltävät perustasotutkimukset). Silloin on helpompi arvioida, miten tukitoimet vaikuttavat naisiin ja miehiin ja miten tehokkaimmin varmistetaan, että sekä naiset että miehet voivat vaikuttaa ja osallistua kehitysprosessiin ja hyötyä siitä;
- Komissio vahvistaa tasa-arvonäkökohtien huomioon ottamista hankkeiden koko elinkaaren aikana: ongelmien tarkastelua, kohderyhmien ja vastaanottajien määrittelyä, tavoitteiden asettamista, indikaattoreiden laatimista ja seuranta;
- Komissio jakaa ja käyttää järjestelmällisesti uusia arviointiohjeita, joiden mukaan tasa-arvonäkökohdat on otettava huomioon kaikkien hankkeiden ja ohjelmien valvonnassa ja arvioinnissa. Tältä osin arviointiryhmissä on mahdollisuuksien mukaan oltava jäseniä, joilla on tasa-arvoasioissa riittävä asiantuntemus tai pätevyys;
- Lisäksi komissio kehittää erityishankkeita ja –ohjelmia varten suunnittelussa, toimeenpanossa, valvonnassa, arvioinnissa ja seurannassa käytettäviä, tasa-arvonäkökohdat huomioon ottavia indikaattoreita ja sukupuolen mukaan eriteltyjä tietoja. Tavoitteena on laatia indikaattoreita, jotka mittavat tasa-arvonäkökohtien sisällyttämistä eri tehtäviin (analyysit, hankkeiden laadinta, arviointi, asiantuntijoiden valinta, seuranta, evaluaatio jne.), ja karttaa indikaattoreita, jotka kuvastavat pelkästään avainsanojen käyttöä (“naiset”, “sukupuoli”) asiakirjoissa. Sukupuolen mukaan luokiteltuja tietoja käytetään pohjana sukupuolten välisten erojen osoittamisessa ja analysoimisessa, jotta sukupuolten eriarvoisuuden vähentämiseksi voidaan laatia uudenlaisia ratkaisuja ja/tai strategioita.

5.1.3. EY:n sisäiset tasa-arvopyrkimykset, -välineet ja -menetelmät

Työvoiman vähydestä huolimatta sukupuolten tasa-arvoa huomioon ottamiseen on vuosien mittaan kehitetty lukuisia välineitä. Esimerkkejä tästä ovat tasa-arvoa koskevan julkaisun luonnos, eri tilanteisiin sopiva koulutusmateriaali ja yhdeksännen Euroopan kehitysrahaston ohjelmien suuntaviivat. Soveltuvissa kohdissa ne ovat yhdenmukaisia kehitysyhteistyössä toteutettavaa sukupuolten tasa-arvoa koskevien OECD:n kehitysapukomitean suuntaviivojen kanssa. Näitä keinoja on jatkuvasti tarkistettava, kehitettävä, muovattava ja täsmennettävä. Ne eivät kuitenkaan ole vielä täysin valmiita, ja muitakin keinoja on kehitettävä.

- Työntekijöiden tietolähteeksi ja viiteaineistoksi laaditaan tasa-arvoa koskeva julkaisu (Gender Source Publication GSP). Se sisältää parhaat käytänteet ja sukupuolten tasa-arvoon tähtäävää työhön ja toimintaperiaatteisiin soveltuvaa teoriaa. Julkaisua päivitetään säännöllisesti. Hankkeiden elinkaaren hallintaa (PCM) koskevan käsikirjan uusitussa versiossa ja koulutuksessa neuvotaan, kuinka parhaat tasa-arvokäytänteet sisällytetään

normaaliin menettelyyn. Hankkeiden toteutettavuus tutkimuksissa ja arvioinneissa käytetään tasa-arvonäkökohdat huomioon ottavaa standardiviitekehystä.

- Tasa-arvoa ja kehitysyhteistyötä käsittelevää intranet-sivustoa päivitetään ja ylläpidetään. Sivusto sisältää tasa-arvoa käsittelevän julkaisun (GSP) sekä linkkejä komission tasa-arvoasiakirjoihin;
- Keskustasolla ja edustustoissa annetaan tasa-arvonäkökohdat huomioon ottavaa koulutusta. Koulutuksen tavoitteena on herkistää henkilöstö tasa-arvoasioille ja siten parantaa kehitysyhteistyön tukitoimien laatua kumppanuusmaiden naisten ja miesten erilaisten tarpeiden ja etujen huomioon ottamisen kannalta. Koulutuksen avulla voidaan yhdenmukaistaa eri tasa-arvoaloitteiden ja tasa-arvoasiantuntijoiden kielenkäyttöä. Koulutusmateriaali on tapauskohtaista;
- EY:n työntekijöiden tasa-arvoasiantuntemusta vahvistetaan sekä keskus- että edustustotasolla;
- Tasa-arvonäkökohtia koskevaa teknistä asiantuntija-apua vahvistetaan kansallisella, alueellisella ja keskustoiminnan tasolla. Pätevien ulkopuolisten asiantuntijoiden ryhmä antaa pyynnöstä asiantuntija-apua ja keskustelee alakohtaisten ja maantieteellisistä alueista vastaavien virkamiesten, alueellisten virkailijoiden ja edustustojen kanssa;
- Kumppanuudet jäsenvaltioiden, YK:n järjestöjen, kansalaisyhteiskunnan ja muiden sidosryhmien kanssa voivat parantaa varsinkin hyviin käytänteisiin ja menetelmiin liittyvää tiedonvaihtoa.

6. TOTEUTUS

Tämän toimintaohjelman osalta komissio vastaa tarvittavan tietoisuuden, sitoutumisen ja valmiuksien kehittämisestä. Pää tavoitteena on, että vuoteen 2006 mennessä komission koko kehitysyhteistyöhenkilöstöllä on valmiudet edistää tasa-arvoa ja käydä vuoropuhelua kehitysmaiden kanssa.

Tämän toimintaohjelman toteutuksen raportointi on olennainen osa komission neuvostolle ja Euroopan parlamentille toimittamaa yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikan¹² toteuttamista koskevaa vuosikertomusta. Toimintaohjelmaa valvotaan tiiviisti liitteessä VI esitetyn työsuunnitelman mukaisesti ja siitä laaditaan väli- ja loppuarviot. Arvioissa tarkastellaan tasa-arvotoimenpiteiden tehokkuutta, vaikutusta ja asianmukaisuutta ja annetaan suosituksia toiminnan kehittämiseksi.

Koska erityinen tasa-arvotoimia varaten varattu budjettikohta on merkittävin muutosväline sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisessa, sitä käytetään entiseen tapaan päivystävään tekniseen lisäapuun. Jotta menetelmien kehittämisessä, soveltavassa tutkimuksessa, erityistutkimuksissa, koulutuksessa ja tasa-arvovalistuksessa saavutettaisiin merkittäviä tuloksia, erityisen budjettikohdan puitteissa myönnettävät summat säilytetään ennallaan myös vuosina 2001 ja 2002.

¹² Neuvoston päätöslauselma 10.11.2000, Euroopan yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikka, 43.

Tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan toiminnallisia ja uudistushenkisiä kumppanuuksia jäsenvaltioiden ja muiden avunantajamaiden kanssa, jotta tekniset lisävoimavarat ja asiantuntijat saadaan mobilisoiduiksi.

7. LOPPUPÄÄTELMÄT

Köyhyyden vähentämiseen tähtäävien kansainvälisten kehitystavoitteiden saavuttaminen riippuu ratkaisevasti sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisesta kehitysyhteistyössä. Tässä tiedonannossa korostetaan niitä etuja ja mahdollisuuksia, joita tasa-arvoon pyrkiminen voi tuoda EY:n kehitysyhteistyöhön sekä sitä, miten tasa-arvotoiminta voi edistää kehitysyhteistyötä.

Tavoitteena on tukea kumppaneiden ja EY:n ponnisteluja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja huomioon ottamiseksi maatasolla, tasa-arvonäkökohtien sisällyttämiseksi kehitysyhteistyöpolitiikkaan ja komission omien pyrkimysten vahvistamiseksi tällä alueella. Vastuu naisten ja miesten välinen tasa-arvon edistämisestä on viime kädessä kansallisilla hallituksilla.

Tämän toimintaohjelman liitteessä VI olevan työsuunnitelman avulla voidaan tehokkaasti ohjata EY:n kehitysyhteistyötoimien seurantaan sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi kumppanuusmaissa. Se tukee kumppanuusmaiden, hallitusten, kansalaisjärjestöjen ja muiden siviiliyhteiskunnan ryhmittymien ensisijaisiksi asettamia kohteita ja aloitteita. Samalla se auttaa yhdenmukaistamaan EY:n omat ja kumppanuusmaiden suunnitelmat tasa-arvon huomioon ottamiseksi institutionaalisesti.

Sitoutumalla voimakkaasti tasa-arvon edistämiseen EY, kehitysmaat, jäsenvaltiot ja muut avunantajat osoittavat, että sukupuolten tasa-arvoa voidaan parantaa huomattavasti soveltamalla siihen järjestelmällistä ja yhdenmukaista läpäisyperiaatetta.

LIITE I

Miesten ja naisten tasa-arvon huomioon ottaminen: käsitteet ja määritelmät

(SOSIAALINEN) SUKUPUOLI

Käsite, joka viittaa biologisten erojen sijasta naisten ja miesten sosiaalisiin eroihin, jotka ovat opittuja, voivat muuttua ajan myötä ja vaihtelevat huomattavasti eri kulttuureissa.

TASA-ANALYYSI

Naisten ja miesten sukupuolirooleihin perustuvien olosuhteiden, tarpeiden, osallistumisen, kehitysmahdollisuuksien ja voimavarojen saatavuuden, omaisuudenhallinnan, päätösvallan ym. erojen tutkiminen.

SUKUPUOLEN MUKAAN ERITELLYT

Sukupuolien mukaan eriteltyjen tietojen ja tilastojen keruu ja jaottelu vertailevaa ja sukupuolikohtaista tutkimusta varten.

TASA-ARVOVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Ehdotettujen toimintaperiaatteiden tarkastelu sen selvittämiseksi, vaikuttavatko ne naisiin ja miehiin eri tavoin ja voidaanko niitä muuttamalla varmistaa, että ne eivät aiheuta syrjintää vaan edistävät sukupuolten tasa-arvoa.

SUKUPUOLTEN TASA-ARVON HUOMIOON OTTAMINEN

Naisten ja miesten aseman, päätavoitteiden ja tarpeiden järjestelmällinen sisällyttäminen kaikkiin toimintaperiaatteisiin naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämiseksi sekä kaikkien yleisten toimintaperiaatteiden ja toimenpiteiden toteuttamiseksi, jotka myötävaikuttavat tasa-arvon saavuttamiseen ottamalla jo suunnittelussa aktiivisesti ja avoimesti huomioon toteutuksen ja seurannan vaikutukset naisten ja miesten asemaan.¹³

TASA-ARVOSUUNNITTELU

Aktiivinen suunnittelu, jossa sukupuoli on keskeinen muuttuja tai kriteeri ja jossa toimintaperiaatteisiin tai toimintaan pyritään sisällyttämään selkeä tasa-arvoulottuvuus.

¹³ KOM (1996) 67 lopullinen, 21.2.1996.

LIITE II

Tasa-arvoulottuvuus kehitysmaissa

Poliittinen edustus:

- Vuonna 1999 naisilla oli vain 12,7 prosenttia koko maailman kansanedustajanpaikoista ja vain 8,7 prosenttia heikoimmin kehittyneiden maiden kansanedustajanpaikoista.

Tuotantosektorit:

- Naisten osuus kaikesta kehitysmaiden taloudellisesta toiminnasta on 53 prosenttia, mutta tällä hetkellä vain noin kolmasosa heidän työstään mitataan ja otetaan huomioon kansantalouden laskelmissa, kun taas miesten työstä otetaan huomioon kolme neljäsosaa.
- Latinalaisessa Amerikassa ja Karibianmeren alueella virallisten luottolaitosten asiakkaista on naisia 7-11 prosenttia. Monissa Afrikan maissa naiset saavat alle 10 prosenttia pienviljelijöille myönnettävistä luotoista ja vain yhden prosentin kaikista maanviljelyyn myönnettyistä luotoista, vaikka he muodostavat yli 60 prosenttia työvoimasta ja vastaavat yli 80 prosentista elintarvikkeiden kokonaistuotantoa.

Terveys/aids/väestö:

- Naisten osuus hiv-tartunnan saaneista on kaksinkertaistunut vuodesta 1992 miehiin verrattuna ja on lähes 50 prosenttia. Köyhimmissä maissa aidsia sairastavien nuorten naisten määrä on kasvanut huomattavasti varsinkin 14-20-vuotiaiden ikäryhmässä.
- Maailmassa on 130 miljoonaa naista, joiden sukuelimet on silvottu, ja heidän lukumääränsä kasvaa vuosittain kahdella miljoonalla.

Koulutus:

- 24 prosenttia maailman kouluikäisistä (ensi aste) tytöistä ei vielä ole koulussa, kun taas pojilla vastaava luku on 16 prosenttia.
- Vähiten kehittyneissä maissa 61 prosenttia aikuisista miehistä on lukutaitoisia, mutta naisista vain 41 prosenttia.
- Vaikka Sri Lanka kärsii poliittisista levottomuuksista, 97 prosenttia sikäläisistä tytöistä aloitti koulunkäynnin normaalissa iässä. Muualla Etelä-Aasiassa vastaava luku oli 70 prosenttia. Lisäksi vain 7 prosenttia nuorista srilankalaisnaisista oli lukutaidottomia, vaikka vastaava luku muun Etelä-Aasian osalta oli 42 prosenttia.

Ympäristö:

- Aavikoitumisen eteneminen ja ympäristön tilan huononeminen merkitsevät naisten työtaakan kasvamista, sillä naiset vastaavat usein jokapäiväisen ruoan, polttopuiden ja veden hankkimisesta.

Naisiin kohdistuva väkivalta:

- Joka kolmas maailman naisista on joutunut väkivallan kohteeksi läheisessä ihmissuhteessa.

LIITE III

Esimerkkejä EY:n kehitysyhteistyön parhaista tasa-arvokäytänteistä ja kokemuksista¹⁴

Jäsenvaltioiden yhteistoiminnan lisääminen

EU:n kehitysapua antavien jäsenvaltioiden toiminnan koordinointi Etelä-Afrikassa on tehostanut tasa-arvoulottuvuuden sisällyttämistä EU:n kehitysyhteistyöhön. Ruotsin kansainvälinen kehitysyhteistyövirasto aloitti avunantajamaiden tasa-arvoasioihin liittyvän toiminnan säännöllisen koordinoinnin. EY:n edustusto on toiminut aktiivisesti isännöimällä avunantajamaiden koordinoitkokouksia ja osallistamalla avunantajamaiden alulle panemaan tasa-arvotutkimukseen Etelä-Afrikassa tehtävän kehitysyhteistyön eri aloilla.

Ympäristö

Salomonsaarten paikallisten viranomaisten kanssa tehty metsätalouteen liittyvä tasa-arvotutkimus osoitti, että naisilla oli vaikeuksia kaadetun puun lastaamisessa. Alan asiantuntijoiden ja hankehenkilöstön ensimmäinen ajatus oli siirtää lastaaminen miesten tehtäväksi. Keskusteluissa kävi kuitenkin ilmi, että metsätalous olivat naisten tärkein tulonlähde, joten EY:n edustusto keksi, että naiset voisivat edelleen hoitaa työtään sopivan nostolaitteen avulla.

Koulutus

Laen teknillisessä korkeakoulussa (Unitech) Papua-Uusi-Guineassa mies- ja naisopiskelijoiden kanssa erikseen käydyissä keskusteluissa tuli ilmi varsin erilaisia tarpeita, mikä vaikuttaa EU:n rahoituksella tehtäviin paikallisen infrastruktuurin kehittämissuunnitelmiin. Miespuolisten opiskelijoiden tarpeet liittyivät yleisiin tiloihin ja välineisiin, esimerkiksi kuntosaliin ja tietokoneisiin. Naisopiskelijoita kiinnosti eniten ainoastaan naisille tarkoitettujen tilojen luominen, sillä naisiin kohdistui väkivaltaa ja raiskauksia. Naiset halusivat turva-aitoja asuntoloiden ympärille ja mahdollisuuden käyttää esimerkiksi iltaisin opiskellessaan tietokoneita ja muita keskeisiä välineitä aidatun alueen sisäpuolella. Myös naisten rooli synnyttäjinä johti erilaisiin vaatimuksiin: sekä naiset että miehet halusivat aviopareille suunniteltuja tiloja, mutta varsinkin naiset vaativat äideille ja lapsille yhteisiä tiloja.

Terveys/aids/väestö

Hiv/aids-budjettikohta on niitä harvoja EY:n budjettikohtia, joissa rahoituksen saamisen edellytyksenä on sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen. Ellei suunniteltu hanke täytä tätä vaatimusta, se ei myöskään voi saada rahoitusta. Lisäksi EY rahoittaa 'vain naisia koskevia' hankkeita, joiden kohteena on esimerkiksi naisten sukupuolielinten silpomisen lopettaminen.

Tasa-arvokysymysten sisällyttäminen maaseudun kehittämiseen ja sen instituutioihin

Guinean Conakryssa EY perusti hankkeidenvälisen GIGED-verkoston (Gender and Development Inter-Projects Group), jonka 2-3 pysyvää kansallista asiantuntijaa ja vaihtuva määrä muuta henkilöstöä osallistuvat AKT-EU -yhteistyöhön eri tasoilla ja aloilla (ohjelmat ja hankkeet, kansallinen valtuuttava viranomainen (NAO) ja edustusto). GIGED-hankkeen tavoitteena on varmistaa, että tasa-arvoulottuvuus sisällytetään AKT-maiden kanssa tehtävään kehitysyhteistyöhön neuvoston päätöslauselman, Lomé'n sopimuksen ja kansallisen politiikan mukaisesti. Ensimmäisen kokeiluvuoden jälkeen käynnistettiin GIGED 2 -hanke. Se rahoitettiin maaohjelmasta (NIP), ja sitä valvoi riippumaton kansalaisjärjestö. Tavoitteena oli auttaa EU-Guinea -yhteistyön tukijoita (NAO, edustusto, ohjelmat ja hankkeet) sisällyttämään tasa-arvokysymykset toimintaansa. GIGED-verkosto on tarkoitettu ainoastaan siirtymäkauden järjestelyksi ja lakkautetaan, kun vaadittavat valmiudet on

¹⁴ EY:n yhteistyötä koskevaa maakohtaista aineistoa esitetään myös julkaisussa A Review of Mainstreaming Gender at Country Level, Volume 1, Main Report, Royal Tropical Institute (KIT), March 1999.

luotu ja niitä pystytään ylläpitämään. Guinean kokemukset ovat innoittaneet käynnistämään vastaavan hankkeen Malissa ja Madagaskarissa.

LIITE IV

Sukupuolten tasa-arvoa koskevat EY:n asiakirjat ja asetukset

Luettelo voimassaolevista sukupuolten tasa-arvoa koskevistä EY:n asiakirjoista

Tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille sukupuolten tasa-arvoa koskevien näkökohtien sisällyttämisestä kehitysyhteistyöhön, 18 syyskuuta 1995 - KOM (95) 423 lopullinen.

Sukupuolten tasa-arvoa koskevien näkökohtien kehitysyhteistyöhön sisällyttämistä koskeva päätöslauselma, 20 joulukuuta 1995.

Sukupuolten tasa-arvoa koskevien näkökohtien kehitysyhteistyöhön sisällyttämistä koskeva Euroopan komission seurantaraportti 1997.

Neuvoston asetus sukupuolten tasa-arvoa koskevien näkökohtien sisällyttämisestä kehitysyhteistyöhön (EY) 2836/98, 22 joulukuu 1998.

Euroopan yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikka, 26 huhtikuuta 2000 - KOM (2000) 212 lopullinen.

Cotonoun EU-AKT -sopimus, 2000.

Yhteisön kehitysyhteistyöpolitiikkaa koskeva komission ja neuvoston yhteisjulistus, 10 marraskuuta 2000.

Tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle sukupuolten tasa-arvoa koskevasta yhteisön puiteohjelmasta, KOM (2000) 335 lopullinen.

Tekeillä olevat tai muutettavat komission sisäisessä toiminnassa toteutettavan sukupuolten tasa-arvon huomioon ottavat asiakirjat

Luonnos tasa-arvoa koskevaksi julkaisuksi (Gender Source Publication, GDP).

Lisäys hankkeiden elinkaaren hallinnan käsikirjaan ja rahoitusehdotusten esittämiskaava.

Hankekuvaukset.

Sukupuolten tasa-arvoa ja kehitysyhteistyötä koskeva komission intranet-sivusto.

Eri tilanteita varten suunniteltu koulutusmateriaali.

9. Euroopan kehitysrahaston (EKR) ohjelmien suuntaviivat.

Maakohtaiset tasa-arvoselvitykset.

Sukupuolivaikutuksen arviointilomake ja suuntaviivat.

Arviointeja ja toteutettavuustutkimuksia koskeva yleinen toimeksianto komitealle.

LIITE V

Lyhenteet

AKT	Afrikan, Karibianmeren ja Tyynenmeren maat
AIDCO	EuropeAidin yhteistyötoimisto
AIDS	Immuunikato (acquired immune deficiency syndrome)
ALA	Aasian ja Latinalaisen Amerikan kehitysyhteistyöohjelma
DAC	OECD:n kehitysapukomitea
DFID	Yhdistyneen kuningaskunnan kansainvälisen kehityksen ministeriö
ECHO	Euroopan yhteisön humanitaarisen avun toimisto
EKR	Euroopan kehitysrahasto
EU	Euroopan unioni
EY	Euroopan yhteisö
FAO	Yhdistyneiden kansakuntien elintarvike- ja maatalousjärjestö
FWCW	Neljäs naisten asemaa koskeva maailmankonferenssi, Peking 1995
GAD	Sosiaalinen sukupuoli ja kehitys (Gender and Development)
GIGED	Tasa-arvoa ja kehitysyhteistyötä koskevien hankkeiden välinen verkosto
GSD	Tasa-arvoa koskeva julkaisu (Gender Source Publication)
HAP	Terveydenhuolto-, hiv/aids- ja väestöohjelmat
hiv	Hi-virus, immuunikatovirus
ICPD	Kansainvälinen väestö- ja kehityskonferenssi, Kairo 1994
MEDA	Välimeren maiden kehitysyhteistyöohjelma
NAO	Kansallinen valtuuttava viranomainen
OECD	Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
RELEX	Ulkosuhteita hoitava pääosasto
UNDP	Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelma

UNESCO	Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö
UNICEF	Yhdistyneiden kansakuntien lastenrahasto
WID	Naiset kehityksen osatekijöinä (Women in Development)
WSSD	Sosiaalisen kehityksen huippukokous, Kööpenhamina 1995

LIITE VI

Ohjeellinen vuosiaikataulu

Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisen työsuunnitelma: tavoitteet, toimenpiteet, aikataulu, ja sisäiset tulosindikaattorit

Tavoite	Toimenpiteet	Aikataulu						Indikaattorit:
		Vuosi:						
		01	02	03	04	05	06	
EY:N TOIMINTA-PERIAATTEITA KOSKEVAT KYSYMYKSET	EY:n kehitysyhteistyötoiminnan kuuden painopistealueen tasa-arvonäkökohdat							
	Tarkastellaan ja analysoidaan toiminnan suuntaviivoja naisten ja miesten aseman osalta kullakin painopistealueella							Saatavissa olevat asiakirjat
	Laaditaan jatkuvan analyysin ja normatiivisen työn järjestelmä, jonka kohteena ovat tasa-arvoa koskevien alakohtaisten tukitoimien vahvistamiseen ja seurantaan tähtäävät uudet toimintaperiaatteet ja –strategiat, välineet, tiedonannot ja asetukset							Tasa-arvonäkökohdista keskustelemisen lisääntyminen keskeisten asiakirjojen ja välineiden laatimisessa
	Vahvistetaan tasa-arvonäkökohdat huomioon ottavien tulosindikaattoreiden käyttöä alakohtaisissa toimintaperiaateissa ja –strategioissa							Kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten sukupuolikohtaisten tietojen saatavuus
	Vahvistetaan hallitusten ja kansalaisjärjestöjen kanssa edustustotasolla käytävää vuoropuhelua alakohtaisista toimintaperiaateista tasa-arvoasioiden nostamiseksi esiin							Tasa-arvoasiat kehitysyhteistyökumppaneiden kanssa toimintaperiaateista käytävän vuoropuhelun osana ja tuloksissa
	Vahvistetaan alakohtaisten toimintaperiaatteiden laadunvarmistuskeinoja							Yksiköiden välisen laatutukiryhmän vahvistaminen/tukeminen tasa-arvoasian-tuntemuksella
OHJELMOINTIIN LIITTYVÄT KYSYMYKSET	Sukupuolten tasa-arvon huomioon ottaminen maakohtaisissa ja alueellisissa hankkeissa ja/tai ohjelmissa							
	Kansallinen ja alueellinen taso							Tasa-arvoa painottavien suuntaviivojen saatavuus
	Sisällytetään tasa-arvoulottuvuus köyhyyden vähentämiseen tähtäävien ja maakohtaisten strategia-asiakirjojen, vuosittaisten työohjelmien ja rahoituspöytäkirjojen laatimis- ja uudelleenarviointivaiheessa							Köyhyyden vähentämiseen tähtäävien ja maakohtaisten strategia-asiakirjojen ja vuosittaisten työohjelmien mukauttaminen paikallisiin tasa-arvotarpeisiin. Tasa-arvoviittaukset rahoituspöytäkirjoissa.

		Vahvistetaan hallitusten ja kansalaisjärjestöjen kanssa edustustotasolla käytävää vuoropuhelua toimintaperiaatteista ja ohjelmista tasa-arvo- ja naisasioiden nostamiseksi esiin kansallisessa tai alueellisessa politiikassa								Tasa-arvoasiat toimintaperiaatteista valtioiden edustajien ja kansalaisjärjestöjen kanssa käytävän vuoropuhelun tuloksissa	
		Vahvistetaan komission edustustojen henkilöstön valmiuksia edistää ja tukea tasa-arvon huomioon ottamista kansallisella tai alueellisen tasolla								EY:n virkailijoiden lisääntynyt tietoisuus paikallisista tasa-arvoasioista. Parhaista käytänteistä ja maakohtaisista kokemuksista tiedottaminen ja niiden sisällyttäminen sukupuolten tasa-arvon huomioon ottamisen prosessiin. Tasa-arvokysymysten huomioon ottaminen sovellettaessa maakohtaisia strategioita paikallisesti.	
		Vahvistetaan kansallisten ministeriöiden tasa-arvoasiantuntijoiden valmiuksia komission virkailijoiden sisäisen koulutuksen yhteyksien kautta								Kansallisten virkailijoiden ja päättäjien tietoisuus paikallisista tasa-arvokysymyksistä kasvaa. Tasa-arvoa edistävien kansallisten toimintaperiaatteiden uudistukset tasa-arvon edistämiseksi kaikilla yhteiskunnan aloilla	
		Komission ja muiden avunantajien yhteistyö ja koordinoiti kenttätyössä sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi avunantajien maakohtaisten tasa-arvoa edistävien koordinoitiryhmien avulla. Tuetaan vastaavien ryhmien perustamista, jos sellaisia ei ole.								Maakohtaisten tasa-arvoa edistävien koordinoitiryhmien suositusten sisällyttäminen kehitysyhteistyöstä käytävään maakohtaiseen vuoropuheluun	
Toteutus	Hanke- ja ohjelmataso	Analysoidaan järjestelmällisesti naisten ja miesten asemaa kaikkien kehitysyhteistyön tukitoimien osalta hanke- ja ohjelmatasolla (hankkeita edeltävät perustason tutkimukset, jotta voidaan helpommin arvioida tukitoimien vaikutus naisiin ja miehiin ja varmistaa, että sekä miehet että naiset voivat osallistua ja vaikuttaa kehitysyhteistyöprosessiin ja hyötyä siitä.								Saatavissa olevat toteutettavuustutkimukset ja perustason tutkimukset	
		Vahvistetaan tasa-arvonäkökohtia koko hankkeen elinkaaren aikana, jotta voidaan analysoida ongelmat, määrittellä kohderyhmät ja tuensaajat, asettaa tavoitteet, laatia indikaattorit ja seurata hanketta								Tasa-arvonäkökohtien sisällyttäminen hankkeen elinkaaren hallinnan käsikirjaan	
		Jaetaan ja hyödynnetään järjestelmällisesti tarkistettuja arviointiohjeita, joiden avulla arvioidaan kaikkien hankkeiden ja ohjelmien tasa-arvonäkökulma. Arviointiryhmiin asetetaan mahdollisimman monta tasa-arvoasioiden asiantuntijaa.								Arviointiin sisällytetyt tasa-arvoasiat. Tasa-arvon huomioon ottaminen arviointiraporteissa	

		Kehitetään suunnittelussa, toteuttamisessa, valvonnassa, arvioinnissa ja seurannassa hanke- ja ohjelmatasolla käytettäviä, tasa-arvonäkökohdat huomioon ottavia indikaattoreita ja sukupuolikohtaisia tietoja. Nämä tiedot ovat tärkeitä myös prosessin jälkisuunnittelussa ja arvioinnissa								Kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten tasa-arvoindikaattoreiden saatavuus. Sukupuolikohtaisten tilastojen saatavuus. Tasa-arvonäkökohdat huomioon ottava seuranta, josta ilmenee, onko tukitoimi tuonut kestäväää ja tasapuolista hyötyä naisille ja miehille	
INSTITUTIO-NAALISET KYSYMYKSET	Valmiuksien sisäinen vahvistaminen										
		Kehitetään tasa-arvoa koskevaa julkaisua (GSP)								Tasa-arvoa koskevan julkaisun saatavuus	
		Tarkistetaan hankkeiden elinkaaren hallintaa koskeva käsikirja								Parhaat tasa-arvokäytänteet sisällytetty käsikirjaan. Tasa-arvon mahdollisimman tehokas huomioon ottaminen käsikirjassa koko elinkaaren aikana	
		Laaditaan tasa-arvoa ja kehitysyhteistyötä (GAD) koskeva intranet-sivusto								Vastuuyksikön säännöllisesti päivittämä tasa-arvoa koskeva sivusto asennettu intranet-verkkoon käyttäjiä varten	
		Tasa-arvokoulutus: <ul style="list-style-type: none"> • Ulkosuhteiden koulutuskursseja tarkistetaan ja niihin sisällytetään tasa-arvoulottuvuus • Tasa-arvoasioihin liittyvää peruskoulutusta tarjotaan vakiokurssina ulkosuhteiden yksiköiden henkilöstölle • Järjestetään tapauskohtaisia koulutustapahtumia erityisaiheista (esim. tasa-arvon huomioon ottaminen kansallisissa talousarvioissa) 								Yhteinen tasa-arvoasioiden tietokanta, joka kattaa koko henkilöstön esimiestasoa myöten	
		Vahvistetaan EY:n työntekijöiden tasa-arvonäkökohtia koskevaa asiantuntemusta								Tasa-arvonäkökohtia koskevan asiantuntemuksen saatavuus keskus- ja edustustotasoilla	
		Annetaan teknistä asiantuntija-apua pyydettyä								Tasa-arvonäkökohtia koskevan erityisasiantuntemuksen, neuvojen ja tuen saatavuus	
		Vahvistetaan kumppanuuksia jäsenvaltioiden kanssa								Valmis järjestelmä jäsenvaltioiden säännöllistä tiedonvaihtoa varten	

SEURANTA	Toimintaohjelman valvonta ja seuranta										
		Väliarviointi Loppuarviointi								Valmiit järjestelmät, joiden avulla seurataan tasa-arvon huomioon ottamista EY:n kehitysyhteistyössä institutionaalisella ohjelmantoteutustasolla	